

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांचे कार्यालय
प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख) महाराष्ट्र राज्य, वनभवन, रामगिरी रोड, सिव्हील लाईन्स, नागपूर-४४०-००१
दूरध्वनी क्र.०७१२-२५५६९१२, फॅक्स क्र०७१२-२५५३०१८ Email-ID:-mahaecotourism@mahaforest.gov.in

क्रमांक-व्यसं/मनिपविमं-सभा/प्र.क्र.१०/ २४३ /१७-१८
नागपूर-४४० ००१, दिनांक : ०९ ऑगस्ट, २०१७

प्रति,

१. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख) तथा अध्यक्ष कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
२. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
३. व्यवस्थापकीय संचालक, एफडीसीएम लि., नागपूर
४. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास मंडळ किंवा त्यांचे प्रतिनिधी
५. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
६. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (कॅम्पा), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
७. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पूर्व, नागपूर
८. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पश्चिम, मुंबई
९. श्री संजय करकरे, सहाय्यक संचालक, बी.एन.एच.एस.बी-१, वंदना अपार्टमेंट, रामदासपेठ, नागपूर
१०. श्रीनिधी नांदेडकर अॅण्ड असोसिएट्स, १०३, उत्कर्ष उमंग, अजनी चौक, नागपूर-४४००१५
११. प्रो. निशी के. मुखर्जी, ४६, रामदासपेठ, लोकमत बिल्डींगजवळ, नागपूर - ४४००१०
१२. श्री दिलीप आर. चिंचमलातपूरे, नयनतारा-२८, अद्यापक लेआऊट, जोग हॉस्पिटॅलिटीचे जवळ, मंगलमुर्ती चौक, रिंग रोड, नागपूर - ४४० ०३६.

विषय:- दिनांक २८ जुलै, २०१७ रोजी संपन्न झालेल्या महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीच्या (Executive Committee) सभेचा कार्यवृत्तांत.

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाचे कार्यकारी समितीची (Executive Committee) सभा, मा.अध्यक्ष, कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर तथा प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबलप्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे अध्यक्षतेखाली दिनांक २८ जुलै, २०१७ रोजी सकाळी ११.३० वाजता वाजता "टकले सभागृह" वनभवन, रामगिरी रोड, सिव्हील लाईन्स, नागपूर येथे संपन्न झाली. ह्या सभेचा कार्यवृत्तांत सोबत माहितीसाठी सादर करण्यात येत आहे.

सदस्य सचिव
कार्यकारी समिती तथा
व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीच्या

दिनांक २८ जुलै, २०१७ रोजी आयोजित चतुर्थ सभेचा कार्यवृत्तांत

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीची चतुर्थ सभा शुक्रवार, दिनांक २८ जुलै, २०१७ रोजी सकाळी ११.३० वाजता प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर तथा अध्यक्ष, कार्यकारी समिती, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ यांचे अध्यक्षतेखाली 'वनभवन' रामगिरी रोड, सिव्हील लाईन्स, नागपूर येथे संपन्न झाली. सभेत उपस्थित कार्यकारी समितीचे सदस्यांची व निमंत्रित अधिकाऱ्यांची यादी (परिशिष्ट-१) नुसार सोबत जोडली आहे.

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ तथा सदस्य-सचिव यांनी चतुर्थ सभेच्या सुरुवातीस मा.अध्यक्ष व इतर उपस्थित सर्व सदस्यांचे व इतर अधिकाऱ्यांचे स्वागत केले व विषयसूचीनुसार सभेच्या कामकाजास सुरुवात केली.

विषय क्र.१:- दिनांक ०५/१२/२०१६ रोजी टकले सभागृह, वनभवन, नागपूर येथे झालेल्या बैठकीचे कार्यवृत्तांत कायम करणे.

दिनांक ०५/१२/२०१६ रोजी संपन्न झालेल्या सभेचा कार्यवृत्तांत या कार्यालयाचे पत्र क्रमांक:व्यसं(मनिपविमं)/सभा/प्र.क्र.१०/२६८/२०१६-१७ दिनांक १६ डिसेंबर, २०१६ अन्वये सर्व सभासदांना पाठविण्यात आलेला असून सदर कार्यवृत्तांतावर कोणत्याही सदस्यांकडून कोणत्याही विषयावर आक्षेप किंवा सुधारणा करणेबाबत सूचना प्राप्त झालेल्या नाहीत. तरी सदर कार्यवृत्तांत कायम करण्यात यावे, अशी सदस्य-सचिव यांनी कार्यकारी मंडळास विनंती केली व त्यानुसार कार्यवृत्तांत कायम करण्यात आला.

विषय क्र.२:- महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळास वाटप करण्यात आलेले स्टार्की टारुन, मंगळवारी बाजार, सदर येथे बंगला क्रमांक १०/२, नागपूर याचे नुतनीकरण व दुरुस्तीचे कामास मंजूरी देणेबाबत.

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाचे कार्यालयाकरिता महसूल विभागाकडून "स्टार्की टारुन" सदर, नागपूर येथे एक बंगला महसूल विभागाकडून ताब्यात घेण्यात आला आहे. सदर बंगल्याचे दुरुस्ती कामाचे तांत्रिक अंदाजपत्रक वन अभि यंता यांनी बनविले आहे. तसेच या स क्रमांक:०१/२०१६-१७, दिनांक ३१ मार्च, २०१७ अन्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात

आली आहे. या कामासाठी निविदा प्रक्रीयेद्वारे कॉन्ट्रॅक्टरची नेमणुक करण्यात आली आहे व दुरुस्तीचे काम प्रगतिपथावर असुन हे काम २ महिन्यामध्ये पूर्ण करण्याचे अपेक्षित आहे. असे सदस्य-सचिव यांनी समितीस अवगत केले व यास समितीने मान्यता दिली.

विषय क्र.३:- वर्ष २०१६-१७ मध्ये राज्य योजना निधीतून राबविण्यात आलेले प्रकल्प तसेच वर्ष २०१७-१८ मध्ये आतापर्यन्त राज्य निधीतून करण्यात आलेली कार्यवाही याला मान्यता देणेबाबत.

सन २०१६-१७ करिता (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत एकूण २६७४.८८ लक्षचे आणि (२४०६-८६५१) या योजनेतर्गत रू.२०० लक्षचे उद्दिष्ट Outlay निर्धारित करण्यात आले होते. त्यानुसार (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत एकूण रू.६६७६.६६ लक्षचे ६५ प्रकल्प आणि (२४०६-८६५१) या योजनेतर्गत रू.३४२.४८ लक्षचे ४ प्रकल्प शासनास सादर करण्यात आले असुन अनुक्रमे रू.४८७८.६६ चे ५१ प्रकल्प व रू.१६२.९९ चा १ प्रकल्प यास शासनाने मंजूरी दिलेली आहे. या कार्यवाहीस कार्यकारी समितीने मान्यता दिली.

विषय क्र.४:- वास्तुशिल्प शास्त्रज्ञ सल्लागार (Architectural Consultancy) फर्म यांची पॅनेल तयार करणेबाबत केलेल्या कार्यवाहीला व पुढील कार्यवाहीला मान्यता देणेबाबत.

ई-टेंडरद्वारे निविदा मागवुन वास्तुशिल्प शास्त्रज्ञ सल्लागार (Architectural Consultancy) फर्म यांची पॅनेल तयार करण्यासाठीचे आर.पी.एफ. दस्तावेज मंजूरीसाठी महाराष्ट्र शासनास सादर करण्यात आले आहेत.

शासनाने मंजूर केलेल्या मूळ आर.पी.एफ. दस्तावेजामध्ये नमुद केल्यानुसार मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, ताडोबा यांनी ताडोबाकरिता Architectural Firms नियुक्त करावी असे सुचविण्यात आले.

तसेच संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, बोरीवली करिता क्षेत्र संचालक यांनी मे.तक्षा कंसल्टंट आणि मे. शाह कंसल्टंट यांचे नेमणुकीसाठी प्रस्ताव या कार्यालयास सादर केले असुन ते शासनाचे मंजूरीसाठी पाठविण्यात आले आहेत.

उक्त कार्यवाहीस कार्यकारी समितीने मान्यता दिली.

विषय क्र.५:- महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाकरिता तयार करण्यात आलेले संकेत स्थळ व वेब साईट नुतनीकरणाबाबत करण्यात आलेल्या कार्यवाहीस मान्यता , तसेच मोबाईल ॲप तयार करण्याबाबत करण्यात आलेल्या कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत .

सदस्य-सचिव यांनी स्पष्ट केले की, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाकरिता तयार करण्यात आलेले संकेत स्थळ व वेब साईट उच्च दर्जाची पर्यटन वेबसाईट म्हणून परिवर्तित करण्यासाठी नुतनीकरण करण्यात येत आहे. तरी या कार्यवाहीस मान्यता देण्यात यावी. त्यानुसार समितीने मान्यता प्रदान केली. तसेच वेबसाईट कशा प्रकारची असेल व त्यात काय-काय बाबी अंतर्भूत राहतील याचे संबंधित एजंसीद्वारा सादरीकरण करण्यात आले.

विषय क्र.६:- प्रचार व प्रसिध्दी कामाकरिता तयार करण्यात आलेल्या आराखड्यास मान्यता देणेबाबत.

स्थानिक आणि आंतर्राष्ट्रीय पर्यटकांना आकर्षित करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर आधुनिक तंत्रांचा वापर करून प्रसिध्दी करणे आवश्यक आहे. त्याकरिता डिजीटल व नॉन-डिजीटल मिडीयाचा वापर करणे, राष्ट्रीय व आंतर्राष्ट्रीय events तसेच कार्यशाळा (seminars) आयोजित करणे, तज्ञाद्वारा प्रसिध्दी दस्तावेज तयार करणे, जसे की, “Nagpur – The tiger capital of India”, “Wild Vidarbha” and SGNP-National Park in Mumbai.

याबाबत समिती द्वारा कर्नाटक राज्याचे धर्तीवर प्रसिध्दी तंत्र वापरण्याबाबत साधकबाधक चर्चा झाली व त्यानुसार कर्नाटक राज्याचे पर्यटकांचा दर्जा उच्च प्रतिच्या पर्यटकांमध्ये असतो पण आपल्या महाराष्ट्रातील पर्यटकांचा दर्जा हा त्यापेक्षा फारच कमी प्रतिचा असतो. या दोन्ही राज्यातील पर्यटकांमध्ये बरीच तफावत आहे. तरीपण सदस्य-सचिव यांनी स्पष्ट केले की, आम्ही डिजीटल प्रसिध्दीकरिता रु.५५ लक्षचा आराखडा प्रस्तावित केला आहे व कॅन्व्हेशनल प्रसिध्दीकरिता रु.२ १० लक्षचा आराखडा प्रस्तावित केला आहे. प्रसिध्दीकरिता प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, सामाजिक वनीकरण, पुणे यांना रु.२ ६५ ची मागणी केली आहे. तरी या आराखड्यास मान्यता देण्यात यावी. त्यानुसार समितीद्वारा या आराखड्यास व केलेल्या कार्यवाहीस मान्यता देण्यात आली. तथापि, मोठ्या प्रकल्पांएवजी लहान स्थळांच्या प्रकल्पांबाबत जास्त प्रसिध्दी करण्यात यावी असेही समितीद्वारा निर्देश देण्यात आले. तसेच प्रसिध्दीसोबत प्रकल्पाच्या मार्केटींगचेही प्रयत्न करावेत, जंगल क्षेत्रामध्ये कोणत्या बाबी करू नये की (Do's & Do'nts) ज्यामुळे वनक्षेत्र व त्यातील प्राणीमात्रास नुकसान होणार नाही असे सूचना फलक लावण्यात यावेत, असेही निर्देश देण्यात आले.

विषय क्र.७:- महाराष्ट्र राज्यात सर्व निसर्ग पर्यटन स्थळांची यादी तयार करून त्याचे वर्गिकरण करून तशी यादी प्रसिध्द करण्याबाबत करावयाच्या कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत.

विषयांकित प्रकरणी करावयाच्या कार्यवाहीस समितीद्वारा मान्यता दर्शविण्यात आली.

विषय क्र.८:- महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन मंडळाचे २०१७-१८ करिता प्रशिक्षण आराखड्यास मान्यता देणेबाबत.

सन २०१७-१८ वर्षासाठी पुढील प्रमाणे प्रशिक्षण आराखडा प्रस्तावित करण्यात आला आहे:-

१. गाईड प्रशिक्षण — पेंच येथे ४० प्रशिक्षणार्थ्यांचे गाईड प्रशिक्षण व मेळघाट येथे ४० प्रशिक्षणार्थ्यांचे गाईड प्रशिक्षण पूर्ण करण्यात आले.
२. कोल्हापूर येथे ४० प्रशिक्षणार्थ्यांचे गाईड प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन क्षेत्र संचालक, संह्यांद्री व्याघ्र प्रकल्प हे करतील.
३. चंद्रपूर येथे ४० प्रशिक्षणार्थ्यांचे गाईड प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन क्षेत्र संचालक, ताडोबा व्याघ्र प्रकल्प हे करतील.
४. नॅचरालिस्ट प्रशिक्षण - चिखलदरा / सेमाडोह येथे ४५ प्रशिक्षणार्थ्यांचे नॅचरालिस्ट प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन क्षेत्र संचालक, सह्याद्री व्याघ्र प्रकल्प हे करतील.
५. JFM Committee members द्वारा Hospitability व Home Stays etc.:- चंद्रपूर येथे ४० प्रशिक्षणार्थ्यांचे प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन संचालक, वन प्रबोधिनी, चंद्रपूर हे करतील.
६. विभागाच्या अधिकाऱ्यांकरिता प्रशिक्षण:- चंद्रपूर येथे ३० प्रशिक्षणार्थ्यांचे प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन संचालक, वन प्रबोधिनी, चंद्रपूर हे करतील.
७. बागवान (Gardeners), रोपवाटीका वाढविणे:- गडचिरोली येथे ३० प्रशिक्षणार्थ्यांचे प्रशिक्षण प्रस्तावित आहेत व याचे आयोजन मुख्य वनसंरक्षक, प्रादेशिक, गडचिरोली हे करतील.

मा.समिती सदस्य तथा प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य यांनी नमुद केले की, प्रत्येक गाईड मध्ये बरीच तफावत दिसून येते. तसेच त्यामुळे ही विसंगती दुर करण्याचे प्रयत्न करावे व गाईडचा दर्जा (standard)वाढविण्याचे प्रयत्न करावे. यास मा. अध्यक्ष तथा प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य यांनी तसेच मा. सदस्य तथा अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प,नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य यांनी दुजोरा दिला. तसेच पुढे गाईड प्रशिक्षणासाठी स्थानिक व आसपासच्या गावातील लोकांचीच निवड करण्यात यावी, त्याचे शैक्षणिक पात्रतेनुसार १. उत्कृष्ट, २. चांगला व ३. साधारण अशी वर्गवारी करण्यात यावी व या वर्गवारीनुसार त्यांचे मानधन निश्चित करण्यात यावे, असा निर्णय घेण्यात आला.

वरील अटींच्या अधीन राहून प्रस्तावास मान्यता देण्यात आली.

विषय क्र.९:- महा-ऑनलाईन यांचेसोबत निसर्ग पर्यटन स्थळाचा “गेट मनी ” गोळा करणेसाठी MOU करणेबाबतच्या कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत.

महा-ऑनलाईनद्वारा काही वेगवेगळ्या प्रकल्पांसाठी वेगवेगळे करार (Agreement) करण्यात येत आहेत. तरी असे न करता ताडोबा व्याघ्र प्रकल्प व संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान बोरीवली हे दोन प्रकल्प सोडून बाकी इतर प्रकल्पांकरिता एकच करार (Agreement) करण्यात यावा असे प्रस्तावित करण्यात आले. जेणे करून सर्व प्रकल्पांचे गेट मनी गोळा करणे, सफारी बुकींग, विश्राम गृह बुकींग करणे हे ऑन-लाईन होईल. तसेच single payment gateway प्रणाली अवलंबिण्यात येईल असे सदस्य-सचिव तथा व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सुचविले. तथापि, पुढील बाबींची काळजी घेण्याबाबत समितीद्वारे निर्देश देण्यात आले.

मा. अध्यक्ष तथा प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य यांनी स्पष्ट केले की, Tiger Reserve यांचे वेगवेगळे फाऊंडेशन्स आहेत. त्यामुळे Tiger Reserves आणि संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान यांच्या सुरु असलेल्या पध्दतीमध्ये बदल करू नका. तसेच पुढे मा.समिती सदस्य तथा प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य यांनी नमुद केले की, इतर ठिकाणांकरिता मध्य प्रदेशात असलेल्या पध्दतीप्रमाणे Online reservation करिता कार्यपध्दती अवलंबविण्यात यावी.

याबाबत व्यवस्थापकीय संचालक तथा सदस्य-सचिव यांनी मध्य प्रदेशातील पॅटर्ननुसार कार्यवाही करण्यास समितीला हमी दिली.

विषय क्र.१०:- गाईड, युनिफॉर्म नॅच्युरालिस्ट यांची नेमणूक तसेच Uniform Signages च्या पॅटर्नबाबत करावयाच्या कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत.

एकसारखे गाईड युनिफॉर्म असण्याबाबतचे प्रस्ताव क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांकडून मागण्यात आले आहेत. तसेच ४५ नॅचुरालिस्टची यादी तयार करण्यात आली व ती सर्व प्रादेशिक व व्याघ्र प्रकल्पांच्या अधिकाऱ्यांना पाठविण्यात आली. तसेच संकेत फलकाचे (uniform signages) पॅटर्न CEE Ahmedabad या संस्थेकडून तयार करण्यात करून घेण्यात आले व ते सर्व क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांना त्याबाबत त्यांच्या काही सूचना/अभिप्राय असल्यास त्या या कार्यालयास पाठविण्याबाबत निर्देश देण्यात आले आहेत. प्रकल्प स्थळाच्या बाजुला रिसोर्ट-सच्या विकासाकरिता महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ व हॉटेल्स यांचेसोबत एक बैठक प्रस्तावित करण्यात आली आहे. Circuit tourism करिता महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ आणि खाजगी Tour operators, यांचेसोबत एक

बैठक प्रस्तावित करण्यात आली आहे. तसेच मध्य प्रदेशात राबविण्यात येत असलेल्या व पर्यटकांचा त्यास योग्य प्रतिसाद लाभत असलेल्या “निसर्ग अनुभूती” ह्या कार्यविधीच्या धर्तीवर आपल्याकडेही ही कार्यविधी राबविण्याचा मानस असून त्याबाबतचा प्रस्ताव तयार करून शासनाच्या मंजूरीसाठी पाठविण्याचे प्रस्तावित आहे. तरी ह्या सर्व प्रस्तावित बाबींना तसेच त्या अनुषंगाने केलेल्या कार्यवाहीस समितीची मान्यता प्रदान करण्यात यावी असे सदस्य-सचिव यांनी विनंती केली.

याबाबत समितीमध्ये चर्चा करण्यात आली की, ही “निसर्ग अनुभूती” कार्यक्रम राबविण्यास शासनाच्या मंजूरीची आवश्यकता वाटत नसून यास कार्यकारी समितीची मंजूरी पुरेशी आहे. अशा प्रकारची कार्यविधी ही गुजरात राज्यामध्येही राबविण्यात येत आहे. यासाठी आपल्याकडील साधनसामुग्री विकसीत करून हा प्रकल्प राबविण्यात यावा. तसेच “Nature Camp” ही कार्यविधी सुध्दा राबविण्यात यावी. वरिल बाबींसाठी निधी हा आपल्याकडील प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (माहिती व प्रसिध्दी) यांचेकडून किंवा आपल्याकडील शिक्षण विभागाकडूनही उपलब्ध करून घेता येईल.

विषय क्र.११:- मराठवाडा व पश्चिम महाराष्ट्र यांचे निसर्ग पर्यटन स्थळाबाबत तयार करावयाचे कॉफी टेबल बुक बाबत करावयाचे कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत.

विषयांकित प्रकरणी करावयाचे कार्यवाहीस मान्यता देण्यात आली.

विषय क्र.१२:- निसर्ग पर्यटन मंडळाचे कार्यालयीन कामाकरिता आवश्यक असेलेले अधिकारी / कर्मचारी वर्ग यांना कंत्राटी पध्दतीने नियुक्तीबाबत करावयाच्या कार्यवाहीस मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्रनिसर्ग पर्यटनविकास मंडळासाठी एकूण १८ पदे प्रस्तावित आहेत. त्यापैकी ६ पदांना शासनाद्वारे मंजूरी देण्यात आली आहे. त्यामुळे मंडळाचे कार्यालयीन काम संचयीत झाली आहेत. करिता विवक्षित कामांसाठी कंत्राटी पध्दतीने करावयाच्या कार्यवाहीस समितीची मान्यता देण्यात यावी. चर्चेअंती विषयांकित प्रकरणी करावयाचे कार्यवाहीस मान्यता देण्यात आली.

विषय क्र.१३:- नवीन निसर्ग पर्यटन स्थळांचे प्रकल्प आराखड्यांना मान्यता देणे.

सदर विषयांतर्गत प्रकल्पांवर चर्चा करतांना समितीद्वारे पुढील प्रमाणे निर्णय घेण्यात आला:-

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीकडे मंजूरीसाठी येणारे सर्व प्रकल्प आराखडे सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांकडून प्रथमतः प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे कार्यालयास पाठविण्यात यावेत. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य यांचे कार्यालयाद्वारा कायदेविषयक बाबींची पडताळणी करण्यात यावी. पडताळणीअंती योग्य

प्रकल्प आराखडे पत्रानिशी व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर यांचेकडे पाठविण्यात यावेत व त्याची प्रत अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य यांनाही देण्यात यावी. कायदेशीरदृष्ट्या अयोग्य प्रकल्प आराखडे प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य यांचे कार्यालयाद्वारा संबंधित क्षेत्रिय कार्यालयास परत करण्यात यावेत.

पुढे प्रकल्प आराखडानिहाय चर्चा सुरु करण्यात आली.

पूर्व नागपूर वन्यजीव वृत्त - मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प, अमरावती

१३.१ सन २०१४-१५ ते २०२३-२४ पुढील १० वर्षाकरिता (१) मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प व (२) काटेपूर्णा तसेच (३) ज्ञानगंगा अभयारण्याचा सुधारित निसर्ग पर्यटन आराखडा.

मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प, अमरावती यांनी खालीलप्रमाणे सादर केलेले प्रकल्प आराखड्यांचे सादरीकरण करण्यात आले व त्यावर चर्चा करण्यात आली.

अ.क्र.	प्रकल्प आराखड्याचे नांव	झालेली चर्चा	घेतलेले निर्णय
१३.१.१	मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प	<p>सादर आराखडा यापूर्वी मंजूर झालेला असून राज्यस्तरिय योजनेंतर्गत सन २०१४-१५ ते २०२३-२४ या १० वर्ष कालावधीसाठीचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला आहे.</p> <p>ह्या निसर्ग पर्यटन आराखड्यात एकूण रक्कम रु.२,६८६.०० लक्ष प्रस्तावित केलेली आहे.</p> <p>या प्रकल्पात खालील पर्यटन स्थळांचा समावेश आहे :-</p> <ol style="list-style-type: none"> १. सेमाडोह पर्यटन क्षेत्र- मेळघाट अभयारण्य २. हरिसाल पर्यटन क्षेत्र- मेळघाट अभयारण्य ३. गुल्लरघाट पर्यटन क्षेत्र- मेळघाट अभयारण्य ४. चिखलदरा पर्यटन क्षेत्र- गुगामल राष्ट्रीय उद्यान 	<p>सादर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री. प्रमोद चंद लाकरा, उपवनसंरक्षक, आकोट (वन्यजीव) यांनी केले.</p> <p>चर्चेअंती सादर सुधारित प्रकल्प आराखड्यास कार्यकारी समितीद्वारा मान्यता देण्यात आली.</p>

		<p>५. नरनाळा पर्यटन क्षेत्र-नरनाळा वन्यजीव अभयारण्य</p> <p>६. वान पर्यटन क्षेत्र - वान वन्यजीव अभयारण्य</p> <p>७. अंबाबारवा पर्यटन क्षेत्र- अंबाबारवा वन्यजीव अभयारण्य</p> <p>उक्त प्रकल्पाच्या कार्यान्वयामुळे पर्यटकांना सोई-सुविधा उपलब्ध झाल्यास येणा-या पर्यटकांच्या संख्येत वाढ होऊन लोकांमध्ये वन्यजीव व संवर्धनाबाबत जागृती निर्माण होईल. मेळघाट व्याघ्र प्रकल्पातील पर्यटन क्षेत्रातील स्थानिक लोकांना पर्यटकांसाठी गाईड (मार्गदर्शक), भोजन, मुक्काम इ. सुविधा उपलब्ध झाल्यास स्थानिकांना रोजगाराच्या नवीन संधी निर्माण होईल. मेळघाट व्याघ्र प्रकल्पाच्या संरक्षण व संवर्धनामध्ये लोकांचा सहभाग वाढेल. असे सादरीकरणात स्पष्ट केले आहे.</p> <p>तसेच, मेळघाट व्याघ्र प्रकल्पाचे क्षेत्र फार मोठे असून वनपर्यटनातून गावांच्या व लोकांच्या विकासास फार मोठे योगदान देता येईल. परंतू त्यासाठी मिळालेला निधी अत्यल्प असून, वनपर्यटन विकासासाठी खास निधीची आवश्यकता आहे व प्रस्तूत प्रकल्प अहवाल त्यासाठी सादर करण्यात येत आहे.</p> <p>सदर प्रकल्पांतर्गत करण्यात येणारी कामे व वर्षनिहाय येणारा खर्च याचा सविस्तर तपशील आराखड्यात नमूद करण्यात आला आहे.</p>	
--	--	--	--

<p>१३.१.२</p>	<p>काटेपुर्णा अभयारण्य</p>	<p>सदर आराखडा यापूर्वी मंजूर झालेला असून राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१४-१५ ते २०२३-२४ या १० वर्ष कालावधीसाठीचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला आहे. ह्या निसर्ग पर्यटन आराखड्यात एकूण रक्कम रु. ४६७.६० लक्ष प्रस्तावित केलेली आहे.</p> <p>अकोला वन्यजीव विभागात काटेपुर्णा अभयारण्य घोषित झाले असून त्याची स्थापना ८ फेब्रुवारी १९८८ ला झालेली आहे. या अभयारण्याचे एकूण क्षेत्र ७३.६९ चौ.कि.मी. (संरक्षित वने ३८.८४ चौ.कि.मी. व ०.६७ चौ.कि.मी. महसूल जमिन तसेच ३४.१७ चौ.कि.मी. इतर जमिन) इतके आहे. या अभयारण्यात वाघा येथे निसर्ग निर्वाचन संकुलाचा समावेश आहे. तसेच या अभयारण्याची व्याप्ती अकोला आणि वाशिम या दोन जिल्ह्यात आहे. या अभयारण्यातील वने ही मुख्यत्वे पानगळीची वने आहेत, या अभयारण्यातील वनात बिबट, अस्वल, कोल्हे, तडस, निलगाय, रानडुक्कर, खवल्या मांजर, उडती खार इत्यादींचे अस्तित्व अबाधित ठेवणारे म्हणता येईल. असे सादरीकरणात स्पष्ट करण्यात आले.</p> <p>या अभयारण्याचे क्षेत्र हे दऱ्याखोऱ्याचे व जमिन पठार क्षेत्राची आहे. येथील निसर्ग विहंगम प्रदेश हा पर्यटकांचे दृष्टीने महत्वाचा आहे. या अभयारण्य क्षेत्रात वनस्पतिंच्या एकूण ४९ प्रजाति आहेत. त्यामुळे वनस्पति</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री. आर श्री. प्रमोद चंद लाकरा, उपवनसंरक्षक, आकोट (वन्यजीव) यांनी केले.</p> <p>सदर सुधारित प्रकल्प आराखड्यास कार्यकारी समितीद्वारा मान्यता देण्यात आली.</p>
---------------	-----------------------------------	--	--

		<p>संशोधकांच्या दृष्टीने सुध्दा अभयारण्याचे क्षेत्र महत्वाचे आहे.</p> <p>सदर प्रकल्पांतर्गत करण्यात येणारी कामे व वर्षनिहाय येणारा खर्च याचा सविस्तर तपशिल आराखड्यात नमूद करण्यात आला आहे.</p>	
१३.१.३	ज्ञानगंगा अभयारण्य	<p>सदर आराखडा यापूर्वी मंजूर झालेला असून राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१४-१५ ते २०२३-२४ या १० वर्ष कालावधीसाठीचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला आहे.</p> <p>ह्या निसर्ग पर्यटन आराखड्यात एकूण रक्कम रु. ६०१.११ लक्ष प्रस्तावित केलेली आहे.</p> <p>अकोला वन्यजीव विभागात ज्ञानगंगा अभयारण्य घोषित झाले असून त्याची स्थापना ९ मे १९९७ ला झालेली आहे. या अभयारण्याचे एकूण क्षेत्र २०३.५६ चौ.कि.मी. (१.६४ चौ.कि.मी. खाजगी जमिनीचा समावेश करण्यासाठी अधिसूचना क्र.डब्ल्यु.एल.पी./ १०९४/ सीआर-३६३/एफ-१ दिनांक ७/५/१९९७) इतके आहे. या अभयारण्यात बोथा येथे निसर्ग परिचय केंद्र आहे. या अभयारण्याचे नांव या अभयारण्याच्या क्षेत्रास लागुन वाहणाऱ्या ज्ञानगंगा नदीच्या नांवावर ठेवण्यात आलेले आहे. या अभयारण्याचे व्याप्ती बुलढाणा जिल्ह्यात आहे. या अभयारण्यातील वने ही मुख्यत्वे पानगळीची वने आहेत. या अभयारण्यातील वनात बिबट, अस्वल, कोल्हे, तडस, निलगाय, रानडुक्कर, खवल्या मांजर, उडती खार इत्यादींचे अस्तित्व अबाधित ठेवणारे म्हणता येईल.</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री. श्री. प्रमोद चंद लाकरा, उपवनसंरक्षक, आकोट (वन्यजीव) यांनी केले.</p> <p>चर्चेअंती सदर सुधारित प्रकल्प आराखड्यास कार्यकारी समितीद्वारा मान्यता देण्यात आली.</p>

		<p>या अभयारण्याचे क्षेत्र हे दऱ्याखोऱ्यांचे व जमिन पठार क्षेत्राची आहे. येथील निसर्ग विहंगम प्रदेश हा पर्यटकांचे दृष्टीने महत्वाचा आहे. या अभयारण्य क्षेत्रात वनस्पतिंच्या एकुण ११ॢ प्रजाति आहेत. त्यामुळे वनस्पति संशोधकांच्या दृष्टीने सुध्दा अभयारण्याचे क्षेत्र महत्वाचे आहे. असे सादरीकरणात स्पष्ट करण्यात आले आहे.</p> <p>सदर प्रकल्पांतर्गत करण्यात येणारी कामे व वर्षनिहाय येणारा खर्च याचा सविस्तर तपशिल आराखड्यात नमूद करण्यात आला आहे.</p>	
<p>समिती सदस्यांद्वारेविचारणा करण्यात आली की, उक्त तिन्ही सुधारित प्रकल्प आराखड्यांमध्ये कामांसाठी फार जास्त निधी प्रस्तावित केला आहे, तर आपल्याकडे ही कामे पार पाडण्यास पुरेसा कर्मचारी वर्ग आहे काय? यावर सादरीकरण करणाऱ्या अधिकाऱ्यांनी त्यांचेकडे कर्मचारी वर्ग उपलब्ध असण्याची ग्वाही दिली.</p>			
१३.४	<p>मौजे बोथा नक्षत्र वनाचे विकास करणेबाबत - उपवनसंरक्षक, वन्यजीव विभाग, अकोला</p>	<p>सदर आराखडा यापूर्वी मंजुर झालेला असुन (२४०६-२२९५) या राज्यस्तरिय योजनेंतर्गत सन २०१ ६-१७ या एक वर्षाकरिता प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला आहे. ह्या निसर्ग पर्यटन आराखड्यात एकूण रक्कम रू. ४९६.०० लक्ष प्रस्तावित केलेली आहे.</p> <p>सदर आराखड्यात निसर्ग पाऊलवाट दुरुस्ती / रपटा बांधणे वरिटेनिंग वॉल बांधणे, कलवर्ट बांधणे / पर्यटकांना राहण्यासाठी दोन सुट व एक किचन / पिण्याच्या पाण्याचे व्यवस्थापन पाईप लाईन, पाण्याची टाकी, मोटारपंप इत्यादी / पर्यटन संकुलाकरीता साहित्य खरेदी / पर्यटन संकुलामध्ये पॅगोडा बनविणे आणी पर्यटकांसाठी बसण्याची व्यवस्था / नक्षत्रवनात उपलब्ध असलेल्या</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री श्री. प्रमोद चंद लाकरा, उपवनसंरक्षक, आकोट (वन्यजीव) यांनी केले.</p> <p>कार्यकारी समितीद्वारा सदर प्रकल्पाबाबत चर्चा करण्यात आली. चर्चेमध्ये अनावश्यक कामांचा समावेश करण्यात आलेला आहे. जसे की, पॅगोडा, वॉच टॉवर,</p>

		<p>सुविधा अदयावत करणे / पर्यटकांच्या सुविधेसाठी दिशादर्शक व माहिती फलक उभारणी करणे / पर्यटन संकुलाचा परिचर सुशोणित करणे / सिमेंट नाला बांधणे व त्यापासून धबधबा तयार करणे / नक्षत्रवनाला १.५० कि.मी चे फेन्सींग बांधणे / पर्यटकांच्या लहान मुलांसाठी खेळणी / अभयारण्याची माहिती देणारे माहितीपट तयार करणे / सुरक्षा व्यवस्थेसाठी CCTV कॅमेरा, कंट्रोल युनीट इन्वर्टर व पॉवर पॅक, दुर्बीण, स्पॉल्डे टेलीस्कोप व माउटेबल टेलीस्कोप / बॉम्बू सेटम / वन्यप्राण्यांची प्रतिकृती / नाला खोलीकरण / सौर उर्जा व विद्युतीकरण / सभागृह / टेन्ट हाऊस / वाहनतळ / रस्ते व गिट्टीकरण इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.</p>	<p>वाटर होल, नागरी बांधकामे इ. प्रकल्पात प्रस्तावित वस्तु घेण्यात येतात व पुढे त्या तशाच पडून राहतात. नवीन वस्तु लावण्यात येतात पण जुन्या वस्तु तशाच पडून राहतात असे व्हायला नको. त्यांची देखभाल व्यवस्थित होत नाही. पर्यटकांच्या उपलब्धतेचा तसेच स्थानिक लोकांना रोजगाराच्या संधी उपलब्धतेचाही विचार करावा. प्रकल्प स्थळांची निवड हे फार महत्वाचे आहे याचाही विचार करावा. सर्वानी प्रकल्प निर्मिच्या गार्डलाईन्सचा काळजीपूर्वक अभ्यास करावा आणि त्यानुसार Self sustaining प्रकल्प आराखडा तयार करावा. सदर</p>
--	--	--	---

			<p>प्रकल्प आराखडा सुधारित करून सादर करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प आराखडा मंजूर करण्यात आला.</p>
--	--	--	--

वन्यजीव (पश्चिम) मुंबई वन्यजीव वृत्त – मुवसं, पुणे

१३.५	<p>महादेव वन उद्यान, भीमाशंकर अभयारण्य निसर्ग पर्यटन स्थळाचा विकास करणेबाबत – मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पुणे</p>	<p>मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), पुणे यांनी सदर निसर्ग पर्यटन स्थळाचा विकास करणेकरीता निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) राज्य योजनेतर्गत सन २०१६-१७ ते २०२१-२२ अशा ७ वर्षांचा रु.११५०.१२ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखड्यात Civil works / plantation / sculptures / fountains and sign-boards / add 3% for Architectural Consultancy / Strengthening and repairs for old NIC campus and Forest Rest House / Pre-Fab Eco tourism Centre / maintenance cost for 5 years (maintenance cost of Rs.60.00 lakhs for 4 years from 2018-19 to 2021-22 is to be considered) इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहेत.</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री. शिवाजी फटांगरे, विभाकीय वन अधिकारी, (वन्यजीव), पुणे यांनी केले. नागरी कामे (Civil Works) बरीच प्रस्तावित करण्यात आली आहेत. तरी या कामांना प्रथम Nodal Officer ची परवानगी घेण्यात यावी. या अटीवर सदर प्रस्तावास समितीची मान्यता देण्यात आली.</p>
१३.६	<p>रेहकुरी काळवीट अभयारण्य – पुणे वन्यजीव विभाग</p>	<p>राज्यस्तरीय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१८-१९ या २ वर्षे कालावधीचा रु.३५.६० लक्षचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सदर प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित करण्यात आली आहेत- Provision of E-</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री. शिवाजी फटांगरे, विभाकीय वन अधिकारी,</p>

		<p>cycle facilities for tourist at Rehekuri / Construction of Pagoda for tourist at Rehekuri / Construction of Tourist vehicle shed parking at Rehekuri / Repairing Kitchen room of forest Rest House / Repairing of black bug treatment complex at Rehekuri / Provision of waiting room near entrance gate at Rehekuri / Provision of Ferocement siting benches at NIC Rehekuri / Provision of cabin for entry fee collection at entrance gate / Chainlink fencing around NIC at Rehekuri / Pever block work near entrance gate at Rehekuri / Provision of solar street light at NIC campus / Sanctuary signages. (The works proposed in this plan for next two years 2017-18 and 2018-19 differ from the works completed during the previous plan)</p>	<p>(वन्यजीव), पुणे यांनी केले. चर्चे दरम्यान E-cycle एवजी साध्या सायकलचाच वापर करण्याबाबत विचार करावा असे समिती सदस्यांद्वारा सुचविण्यात आले. सविस्तर चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखडयास मंजूरी देण्यात आली.</p>
१३.७	<p>मयुरेश्वर सुपे सेन्च्युरी – पुणे वन्यजीव विभाग</p>	<p>राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१८-१९ या २ वर्षे कालावधीचा रु.७९.५६ लक्षचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सदर प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित करण्यात आली आहेत- Provision of E-cycle facilities for tourists / Repairs of existing tent houses / Purchasing of necessary equipments for existing tent houses / Repairs to existing toilets and bathrooms / Repairs of existing Nature trails / Facilities of Solar pump, water tank, pipeline, Drip Irrigation system etc. / Publicity material / Signages / Training inputs to field staff /</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण करण्यात आले. चर्चे दरम्यान E-cycle एवजी साध्या सायकलचाच वापर करण्याबाबत विचार करावा असे समिती सदस्यांद्वारा सुचविण्यात आले. सविस्तर चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखडयास मंजूरी देण्यात</p>

		<p>purchasing of GPS for survey for field staff / Pre fabricated Kitchen and storage room / Pre fabricated Dinning hall with necessary furniture /Solar / Electric fittings etc. / Preparation of Children Park for school student / Preparation of open gym/ Preparation of Auditorium Theatre with Audio — visual Aids / Beautification of NIC and Tent House area / Preparation of Nakshatra Van / Preparation of Butterfly Garden / Fountain facilities for proposed Children Park.</p>	<p>आली.</p>
१३.८	<p>Great Indian Busturd (GIB) Sanctuary, नानज, कर्नाळा सेन्च्युरी – पुणे वन्यजीव विभाग</p>	<p>राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१८-१९ या २ वर्षे कालावधीचा रु.७९.६० लक्षचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. दोन्ही वर्षांचा बाबनिहाय वर्षवार खर्चाचा सविस्तर गोषवारा प्रकल्प आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे. (The works proposed in the plan for next two years 2017-18 and 2018-19 differ from the works completed during the previous plan).</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण करण्यात आले. चर्चे दरम्यान E-cycle एवजी साध्या सायकलचाच वापर करण्याबाबत विचार करावा असे समिती सदस्यांद्वारा सुचविण्यात आले. सविस्तर चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखड्यास मंजूरी देण्यात आली.</p>
१३.९	<p>सिध्दगड निसर्ग पर्यटन केंद्र – वन्यजीव विभाग, पुणे</p>	<p>सदर आराखडा जिल्हास्तरिय योजनेमध्ये दिनांक ५-१२-२०१६ च्या कार्यकारी समितीच्या सभेत मंजूर झालेला आहे. तथापि, आता राज्यस्तरिय योजनेमध्ये घ्यावयाचा आहे. प्रकल्पाचा कालावधी २०१६-१७ ते २०१८-१९ पर्यंत ३ वर्षांचा असुन</p>	<p>प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चेअंती सदर प्रकल्प जिल्हास्तरिय योजनेतून राज्यस्तरिय</p>

		रु.१८३.५० लक्षची कामे प्रस्तावित केली आहेत. तिन्ही वर्षांचा बाबनिहाय वर्षवार खर्चाचा सविस्तर गोषवारा प्रकल्प आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.	योजनेमध्ये घेण्याबाबतनिर्णय घेण्यात आला व समितीने हा प्रस्ताव मंजुर केला.
१३.१०	आहुपे निसर्ग पर्यटन केंद्र – वन्यजीव विभाग, पुणे	सदर आराखडा जिल्हास्तरिय योजनेमध्ये दिनांक ५-१२-२०१६ च्या कार्यकारी समितीच्या सभेत मंजुर झालेला आहे. तथापि, आता राज्यस्तरिय योजनेमध्ये घ्यावयाचा आहे. प्रकल्पाचा कालावधी २०१६-१७ ते २०१८-१९ पर्यंत ३ वर्षांचा असून रु.२०४.१५ लक्षची कामे प्रस्तावित केली आहेत. सदर तिन्ही वर्षांचा बाबनिहाय वर्षवार खर्चाचा सविस्तर गोषवारा प्रकल्प आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.	सदर प्रकल्प जिल्हास्तरिय योजनेतून राज्यस्तरिय योजनेमध्ये घेण्याबाबतनिर्णय घेण्यात आला व समितीने हा प्रस्ताव मंजुर केला.

अमरावती वन वृत्त, अमरावती

१३.११	वडाळी बांबु उद्यान, अमरावती – अमरावती वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षे कालावधीचा रु.५१४.०० लक्षचा सुधारित प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सदर तिन्ही वर्षांचा बाबनिहाय वर्षवार खर्चाचा सविस्तर गोषवारा प्रकल्प आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री हेमंत मिना, उपवनसंरक्षक, अमरावती यांनी केले. चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखड्यास मंजूरी देण्यात आली.
१३.१२	ऑक्सिजन पार्क, अमरावती, वडाळी वनपरिक्षेत्र – अमरावती वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षे कालावधीचा रु.३५६.८५ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सदर प्रकल्पामध्ये प्रस्तावित कामाचा बाबवार तपशिल आराखड्यामध्ये	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री A.W. Kavitkar, सहा. वनसंरक्षक, अमरावती यांनी

		दर्शविण्यात आला आहे.	केले. चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखडयास मंजूरी देण्यात आली.
१३.१३	मलकापूर निसर्ग पर्यटन केंद्र, बुलढाणा वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षे कालावधीचा रु.१९००.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सादर तिन्ही वर्षांचा बाबनिहाय वर्षवार खर्चाचा तपशिल प्रकल्प आराखड्या सोबत सादर आला आहे.	श्री बी.टी. भगत, उपवनसंरक्षक, बुलढाणा यांनी सादर निसर्ग पर्यटन केंद्र, बुलढाणा बाबत माहिती दिली. समितीद्वारा प्रकल्प आराखडयास मंजूरी देण्यात आली.

औरंगाबाद वन वृत्त, औरंगाबाद

१३.१४	वेरुळ वनउदयान (सुधारीत आराखडा) मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), औरंगाबाद	उपवनसंरक्षक, औरंगाबाद वनविभाग, औरंगाबाद यांनी निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत वेरुळ वन उद्यान विकसित करणेकरीता सन २०१७-१८ ते २०२१-२२ या ५ वर्षांचे कालावधीकरीता रु.१०९०.७५ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सादर सुधारित आराखडयात चैनलिक कुंपण / वृक्षवेळीची लागावड / प्रवेशद्वार / माहिती फलक व प्रसिध्दी / निसर्ग पाऊलवाट / पाणी पुरवठा / ब्रिज कम बंधारा / स्वच्छतागृह / सुरक्षा कॅबिन, भांडारगृह आणि तिकीट घर / नाल्यावर सिमेंट बांध / घाटाच्या पाय-या व कमानी / नाला काठावर दगडी अस्तर लावणे	सादर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री एस.पी. वडस्कर, उपवनसंरक्षक, औरंगाबाद यांनी केले. प्रस्तावावर सविस्तर चर्चा झाली. नागरी कामांवरील (Civil Works), खर्च बराच दिसतो तो कमी करावा. तसेच इतर बाबींवरील खर्चाची पडताळणी करून प्रकल्प निट पाठविण्यात यावा.
-------	--	---	--

		<p>/विद्युत पुरवठा / पर्यटकांना बसण्यासाठी बेंचेस किंवा ओटे / वॉटर पॉड / बांबु स्ट्रक्चर्स निर्मिती / सुशोभीकरणासाठी शोभीवंत कुंडया ठेवणे / वन्यप्राण्यांचे पुतळे, पशुपक्ष्यांच्या प्रतिकृती / कृत्रिम धबधबे, दगडांच्या कलाकृती / पथदिवे / रेलिंग / अस्थायी रोपवाटिका /विहिरी खोदणे / वृक्ष व वेर्लीची तसेच मेरु वनस्पतींची लागवड करणे तसेच लॉन्स तयार करणे इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहेत.</p>	<p>सुधारित प्रस्ताव सादर करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प समितीद्वारा मंजूर करण्यात आला.</p>
१३.१५	<p>रिसनगांव निसर्ग पर्यटन केंद्र, ता.लोहा, जि.नांदेड - मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), औरंगाबाद</p>	<p>उपवनसंरक्षक, नांदेड यांनी निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०२३-२४ या ७ वर्षांचे कालावधीकरीता रिसनगाव निसर्ग पर्यटन केंद्र, लोहा चा विकास करणेकरात रु.४२४. ८६ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात रोपवन / गुरे प्रतिबंधक चर / सलग समतल चर / बोअर सोलार पंपसह / गाळ काढणे / नैसर्गिक पुर्ननिर्मिती / अनगड दगडी बांध / वॉच टॉवर / संरक्षण कुटी / पॅगोडा / सोलर लाईट / विहीर / पाईपलाईन / झाडांभोवती ओटे /निसर्ग पायवाट / निसर्ग पायवाटेच्या बाजूने रोपलागवड करणे / कचरा कुंडी / बाकडे बसवणे / माहिती फलक / जलसंधारणाची कामे / प्राण्यांची स्टॅच्यु / View Point / लँडस्केपींग व सुशोभीकरण / प्रसाधनगृह / पाण्याची टाकी / शुष्क वृक्ष लागवड / प्रवेशद्वार व रुम / Architect Fee / देखभाल व दुरुस्ती, संरक्षण, पाणी देणे, लाईट बील / निसर्ग निर्वचन केंद्र / तार</p>	<p>प्रस्तावाचे सादरीकरण होवुन चर्चा झाली व प्रकल्पास समितीने मान्यता दिली.</p>

		कुंपन इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.	
१३.१६	घुंगराळ- तलबिड निसर्ग पर्यटन केंद्र - मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), औरंगाबाद	उपवनसंरक्षक, नांदेड यांनी निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०२२-२३ या ६ वर्षांचे कालावधीकरीता रिसनगाव निसर्ग पर्यटन केंद्र, लोहा चा विकास करणेकरात रु.३०७.२७ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात रोपवन / बोअर सोलार पंपसह / गाळ काढणे / पॅगोडा / विहीर / पाईपलाईन / झाडांभोवती ओटे / वनतळे / निसर्ग पायवाट / कचरा कुंडी / बाकडे बसवणे / माहिती फलक / जलसंधारणाची कामे / प्राण्यांची स्टॅच्यु / लँडस्केपींग व सुशोभीकरण / प्रसाधनगृह / पाण्याची टाकी / शुष्क वृक्ष लागवड / गॅबीयन स्ट्रक्चर / माती बंधारा /सिमेंट नाला बांध / Architect Fee / देखभाल व दुरुस्ती, संरक्षण, पाणी देणे, लाईट बील / निसर्ग निर्वचन केंद्र / सुरक्षा चौकीदार /निरीक्षण मनोरे / सौरउर्जा / वनक्षेत्राभोवती तार कुंपन /ठिबक सिंचन / तुषार करणे / मृद संधारणाची कामे / पायवाट कमान / स्वागत कमान इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.	प्रस्तावाचे सादरीकरण होवुन चर्चा झाली व प्रकल्पास समितीने मान्यता दिली.
१३.१७	औंढा नागनाथ वन पर्यटन स्थळ विकास करणेबाबत – विभागीय वन अधीकारी, हिंगोली	हिंगोली जिल्हयातील औंढा नागनाथ येथे वनपर्यटन स्थळांचा विकास करणे या निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) राज्य योजनेतर्गतऔंढा नागनाथ येथील वनक्षेत्राच्या विविध कामाचा विकास करणे करिता सन २०११-१२ ते २०१६-१७ अशा ५ वर्षांचा आराखडा मंजूर करण्यात	प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चेअंती समितीने सदर प्रस्तावास मान्यता दिली.

		<p>आला होता . मंजूर आराखडयाप्रमाणे विविध विकास कामे जसे ५० हे. रोपवन, पानवटे, सिमेंट नालाबांध, माती नालाबांध, सौरपथ दिवे, पॅगोडा, वनउद्यान, बालोद्यान इत्यादी कामे करण्यात आली होती. परंतु औढा वन उदयानाचे क्षेत्र मोठे असल्याने सदर क्षेत्रात सन २०१७-१८ व २०१८-१९ या २ वर्षात नव्याने विविध विकास कामे करावयाचे असून राज्यस्तरिय योजनेतर्गत रु. १७४.७१ लक्षचा आराखडा सादर करण्यात आलेला आहे. सदर आराखडयात सन २०१७-१८ करिता पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित केली आहेत - नैसर्गिक पाऊलवाट तयार करणे / माहिती दर्शक फलक तयार करणे / रस्त्याच्या बाजूला असणा-या वृक्षांची माहितीदर्शक फलक तयार करणे / निरीक्षण मनोरा उभारणे / नाला खोलीकरण करणे / वनतळे - १ / वनतळे - २ / वनचेतना केंद्रामध्ये पोस्टर्स लावणे / वनचेतना केंद्रामध्ये दृकश्राव्ये साधने खरेदी करणे / वनपर्यटन प्रवेशद्वार, सोलर लाईट / वननिरीक्षण कुटी / वनग्रंथालय पुस्तक खरेदी करणे -५०० नग / वनपर्यटनात बसणेसाठी बेंच बसविणे-५ नग / बालोद्यान तयार करणे / अहेंचर पार्क बनविणे / सोलर पॉवर पॅक बसविणे. तसेच सन २०१८-१९ वर्षाकरिता पुढीलप्रमाणे कामे प्रस्तावित केली आहेत- अॅम्पीथीएटर / फुलपाखरु उद्यान / झाडावरील झोपडी / बांबु वन / सुगंधी वन / नैसर्गिक पाऊलवाट-१, ५ किमी / नैसर्गिक पाऊलवाट-२, ५ किमी</p>	
--	--	---	--

		/ वनतळे ३ नग / पक्षी निरीक्षण कुटी.	
मुख्य वनसंरक्षक, प्रादेशिक, चंद्रपूर वनवृत्त			
१३.१८	विसापूर बॉटनीकल पार्क, मध्य चांदा वन विभाग, चंद्रपूर प्रादेशिक	सामाजिक वनीकरणाकडून आलेली राज्यस्तरिय योजना आहे. या योजनेतर्गत सन २०१६-१७ ते २०१८-१९ या ३ वर्षे कालावधीचा रू.८४००.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. प्रकल्प आराखड्यात, प्रकल्पातील वनेत्तर जागेवरील विविध बांधकामांसाठी रू.६२ कोटी / प्रकल्पातील संवर्धन क्षेत्रात करावयाचे कामांसाठी रू.१२ कोटी व इतर विविध छोटी उद्यानांसाठी रू.१० कोटी प्रस्तावित केले असून त्यास कार्यकारी समितीची मंजूरी मागितली आहे.	प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री गजेंद्र हिरे, उपवनसंरक्षक, मध्य चांदा यांनी केले. चर्चेअंती समितीद्वारा प्रकल्प आराखड्यास मंजूरी देण्यात आली.
मुख्य वनसंरक्षक, प्रादेशिक धुळे वनवृत्त.			
१३.१९	१५ मौजे वाल्हेरी निसर्ग पर्यटन केंद्र, वनक्षेत्र तळोदा प्रादेशिक, जि.नंदूरबार-मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), धुळे	मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), धुळे यांनी सदर पर्यटन स्थळाचा विकास करणेकरीता निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) राज्य योजनेतर्गत सन २०१६-१७ या वर्षाकरीता रू.५६.४ ७ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखड्यात के टी वेअर, उडडान पुल तयार करणे / वाल्हेरी देवी मंदिराजवळ माहिती केंद्र व सभा मंडप बनविणे / प्रवेशद्वार तयार करणे, मोठे मुख्य प्रवेशद्वार / पर्यटन केंद्राच्या क्षेत्रास जाळीचे कुंपन तयार करणे / पॅगोडा तयार करणे / बाल उद्यानासाठी व व्यायामासाठी साहित्य खरेदी करणे व बसविणे / वन्य प्राण्यांचे पुतळे खरेदी	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. प्रकल्पातील कामांच्या बाबी तुकड्यांमध्ये केल्या त्या एकत्र कराव्यात. या अटीवर सदर प्रकल्प आराखडा मंजूर करण्यात आला.

		करणे व बसविणे / सिमेंट बाक खरेदी करणे व बसविणे / सौर दिवे खरेदी करणे व बसविणे / साऊंड सिस्टीम खरेदी करणे व बसविणे / टेबल व खुर्ची खरेदी करणे / संतरंजी खरेदी करणे / शौचालय तयार करणे / मुतारी तयार करणे / पाटचारी तयार करणे / पहारेकरी झोपडी खरेदी करणे व बसविणे / कचरा कुंडी खरेदी करणे व बसविणे / सौर पंच सेट खरेदी करणे / दगडी बांध बांधणे / पडीत जमीनीवर वनीकरण करणे / वनपर्यटन अंतर्गत उदयाने तयार करणे / देवी मंदीर परिसर येथे गॅबीयन भीत बांधणे / नदी काढास जाळीसह संरक्षण भीत बांधणे इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.	
--	--	---	--

मुख्य वनसंरक्षक, प्रादेशिक गडचिरोली.

१३.२०	सोमनुर निसर्ग पर्यटन केंद्र, सिरोंचा वन विभाग, गडचिरोली वनवृत्त.	जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०२१-२२ या ५ वर्षांचा आराखडा सादर केला असून त्यांत रु.३७३.१२ लक्षची कामे प्रस्तावित केली आहेत. वर्षवार व बाबवार खर्चाचा तपशिल आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री तुषार चव्हाण, उपवनसंरक्षक, सिरोंचा यांनी केले. त्यावर चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती समितीद्वारे प्रस्ताव मंजूर करण्यात आला.
१३.२१	आलापल्ली येथील निसर्ग पर्यटन कॉम्प्लेक्स. (Eco-tourism Complex at Allapalli)	राज्यस्तरिय योजनेमध्ये सन २०१७-१८ ते २०२१-२२ या ५ वर्षांचा रु.७७८.०५ ची कामे प्रस्तावित असेलेला आराखडा सादर करण्यात आला. वर्षवार व बाबवार खर्चाचा तपशिल आराखड्यामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजूर केला.

नागपूर वन वृत्त, नागपूर			
१३.२२	सारंगपुरी निसर्ग पर्यटन केंद्र, वर्धा वन विभाग, जिल्हा वर्धा मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), नागपूर	सदर प्रकल्प आराखडा हा ३ वर्ष कालावधीचा (२०१७-१८, २०१८-१९ & २०१९-२०) असून एकूण रु.५७७.२६ लक्षचा आहे व सदर पर्यटन स्थळाचा विकास करणेबाबतचा हा प्रकल्प राज्यस्तरीय योजनेंतर्गत (२४०६ - २२९५) खर्च प्रस्तावित आहे. प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित केलेली आहेत. Hard murum Walkways, Gazebo and seating area, Renovation of Restaurant, Temporary food stall made up of Ms frame structure covered with cement composite panels, Nature Interpretation Centre, Adventure Sports / Games, Bamboo bridge, Parking (rammed earth), Toilet Blocks, Cottages & tents, Open air Amphitheatre, Wild animal Statues, Signage & Information Panels, Water bodies, Fountain etc., Medicinal plantation zones, Various specific plantation zones like Navgraha van, Bel Van, Shiv Panchayatana Van, Saptarshi Van, Raashi Van, Bamboo Seatum etc. & Water body development like van Talavs, water harvesting etc.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री डी.डब्ल्यु. पगार, उपवनसंरक्षक, वर्धा यांनी केले. चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.
१३.२३	पवनार निसर्ग पर्यटन केंद्र, वर्धा वन विभाग, जिल्हा वर्धा, मुख्य	सदर प्रकल्प आराखडा हा ३ वर्ष कालावधीचा (२०१७-१८, २०१८-१९ & २०१९-२०) असून एकूण रु. ३२६.१३	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री डी.डब्ल्यु. पगार,

	<p>वनसंरक्षक (प्रादेशिक), नागपूर</p>	<p>लक्षचा आहे व सदर पर्यटन स्थळाचा विकास करणेकरीता निसर्ग पर्यटन राज्यस्तरीय योजना (२४०६-२२९५) अंतर्गत खर्च प्रस्तावित आहे. प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित केलेली आहेत. Hard murum Walkways, Bituminous road from main road to the site, Temporary food stall made up of MS frame structure covered with cement composite panels, Toilet Block, Beautification of river front, Boating facility, Security cabin, Cottages & tents, Meditation zone, Signage & Information Penels, Parking (rammed earth), Various specific plantation zones like Shiv Panchaytana Van, Panchavati Van, Navagrah Van, Rashi van, Triphala van, Saptarshi Van, Medicinal plantation zones, Adventure Sports / Games, Children park, Senior citizen park, Conserved dense forest area & proposed Bamboo plantation etc, Gazebo and seating area, Abstract Statues.</p>	<p>उपवनसंरक्षक, वर्धा यांनी केले. प्रकल्पावर चर्चा आली. चर्चेअंती समितीद्वारे प्रस्ताव मंजूर करण्यात आला.</p>
<p>१३.२४</p>	<p>सेलु काटे निसर्ग पर्यटन तसेच जैवविविधता केंद्र, वर्धा वनपरिक्षेत्र, वर्धा वन विभाग, मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), नागपूर</p>	<p>सदर प्रकल्प आराखडा सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षासाठी एकूण रु.१०४२.७२ लक्षचा असून राज्यस्तरीय योजना (२४०६-२२९५) अंतर्गत खर्चे प्रस्तावित आहे. प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे बांधकामे कामे प्रस्तावित केलेली आहेत:- Admin Nagpur Interpretation Centre, Multipurposoe Hall, Spa,</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री डी.डब्ल्यु. पगार, उपवनसंरक्षक, वर्धा यांनी केले. प्रकल्पासंबंधी चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने</p>

		Sports Room, Exhibition Center, Store, Food Court, Craft Bazaar, Kiosk, Bamboo Workshop Open air Theatre, Common Toilet, Play Ground, Cottage, Macchan, Cliff Cottage, S.T.P., Hanging Bridge, Garden for Kids, Gazebo, Pergola, Residential Quarters, Bamboo Garden, Watch Tower, Bamboo Treatment Tank, Landscape hardscape elements, Flower Garden & Display Showroom.	मंजुर केला.
१३.२५	गुंजखेड निसर्ग पर्यटन केंद्र, ता. देवली, जि. वर्धा, वर्धा वन विभाग	सदर प्रकल्प आराखडा सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षासाठी एकूण रु.९८७.६३ लक्षचा असून राज्यस्तरीय योजना अंतर्गत सादर करण्यात आला आहे. प्रकल्पामध्ये पुढील प्रमाणे बांधकामे कामे प्रस्तावित केलेली आहेत:- Main gate & security cabin / Admin block, N.I.C. / Toilet-block / Food plaza / yoga, store, spa / Guard-staff quarters / Machhan / Wooden Cottages / Tent house / Pergola / Watch tower / Gazebo / Chain link fencing / Senior citizen park / Open gym equipment / Development of parking area / Landscape and plants / Information board and Signage / Mini pathway / solar system / science model / Water Boat.	प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री डी.डब्ल्यु. पगार, उपवनसंरक्षक, वर्धा यांनी केले. आराखड्यातील काही कामे कमी करण्याचे अटीवर चर्चेअंती प्रकल्प समितीद्वारे मंजुर करण्यात आला.

नाशिक वन वृत्त, नाशिक			
१३.२६	वनसंवर्धन विकास, वनक्षेत्रातील राजदेर किल्ला, राजदेरवाडी / इंद्राई व को ल्दर किल्ला, ता.चांदवड वनपर्यटन व वन विकास आराखडा— वनपरिक्षेत्र कार्यालय चांदवड (प्रादेशिक), पूर्व नाशिक विभाग	उपवनसंरक्षक, पूर्व भाग, नाशिक यांनी सदर पर्यटन स्थळाचा विकास करणेकरीता निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) राज्य योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०२१-२२ अशा ५ वर्षासाठी रु.१८५०.०० लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात निसर्ग निवारचन केंद्र व माहिती फलक / वस्तिगृह / पार्किंग / चेनलिक फेन्सींग / शौचालय / प्रवेशद्वार / फस्टेड अँण्ड बॉक्स / स्वयंपाकघर व उपहारगृह / स्थानिक गाईड / प्राण्यांचे पुतळे व कचरा कुंडी / रेलिंग / सौरदिवे / मुलांची खेळणी व उपकरणे / लोखंडी शीडी / आसन व्यवस्था करणे / पादचारी मार्ग / विद्युतीकरण / डॉरमेंटरी फर्निचर / मचान कॉटेल / तंबू / साहसी खेळ व उपकरणे / रेन वॉटर हॉर्वे स्टींग / माहिती फलक / मनोरे / पिचिंग / सिक्युरिटी केबीन / पदपथ व पाय-या तयार करणे / प्रशासन केबीन / प्रतिका क्षेत्र, बोटींग तिकिट रुम व पर्यटन सुविधा करणे / पाण्याचे नाले तयार करणे / लॅण्डस्केप / आसन व्यवस्था तयार करणे इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहेत.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री रामानुजम्, उपवनसंरक्षक, पूर्व नाशिक यांनी केले. त्यावर सविस्तर चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्पामध्ये नागरी बांधमासाठी प्रस्तावित रु.७०६.०५ चा खर्च कमी करून सुधारित आराखडा सादर करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला . तसेच सोबतच चालू बाब प्रस्तावही सादर करण्याचे निर्देश दिले.
१३.२७	पिनाकेश्वर मंदीर परिसर निसर्ग पर्यटन स्थळ, पूर्व भाग नाशिक विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०२१-२२ पर्यंत ५ वर्षांचा रु.४२३.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. त्यांत पुढील प्रमाणे काम प्रस्तावित करण्यात आली - Strengthening of existing nature trail / Ayurvedic Garden	प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री रामानुजम्, उपवनसंरक्षक, पूर्व नाशिक यांनी केले. प्रकल्पावर चर्चा

		/ Toilet block / Desalting & strengthening kund / Solar lights / Forest check dam / Benches & dust bin / Eco trial strengthening (2.5 km) / Water supply / Electrification / Beautification of temple / Eco-friendly pagoda / View point & gazebo (eco-friendly).	झाली. चर्चेअंती प्रस्तावित खर्च कमी करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प समितीद्वारे मंजूर करण्यात आला.
१३.२८	श्री श्रेत्र पिंपळेश्वर मौजे विरोली, ता. पारनेर, जि.अहमदनगर - मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), नाशिक	उपवनसंरक्षक, अहमदनगर यांनी मौजे विरोली, ता. पारनेर, जि.अहमदनगर श्री क्षेत्र पिंपळेश्वर देवस्थान परिसर येथे पर्यटन स्थळ जिल्हा वा षिक सर्वसाधारण (बिगर आदिवासी) योजनातर्गत निसर्ग पर्यटन (४४०६-३४३७) या योजनेतर्गत विकास कामांचा सन २०१६-१७ या वर्षाचा रु.८६.६५ लक्ष चा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात सिमेंट रस्त्याचे काम / भक्तनिवासाची संरक्षण भिंत काम / पार्किंगसाठी पेव्हींग ब्लॉक / सभा मंडप बांधकाम/ उंच रोपांची लागवड / खोल सलग समतल चर / दोन सिमेंट नालाबांध / रोपवाटीका / बर्मा पुल - नाला क्रॉसिंग ही कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहेत.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण श्री संजय कडु, सहा.वनसंरक्षक, अहमदनगर यांनी केले. त्यावर सविस्तर चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती प्रस्तावित खर्च कमी करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प समितीने मंजूर केला.
१३.२९	दरेगांव वन उद्यान, मालेगांव उप वन विभाग.	जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० पर्यंत ३ वर्षांचा रु.५१७.०० चा प्रकल्प आराखडा सादर करण्यात आला. सदर प्रकल्पांतर्गत पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित करण्यात आली:- यप १०१७-१८ मध्ये प्रस्तावित - आरसीसी भिंतीवर चॅनलिक फेंसींग करणे / प्रवेशद्वार / निसर्ग पाऊलवाट / औषधी रोपवाटिका / रोपवाटिकेसाठी व पर्यटकांसाठी पिण्याचे पाणी व्यवस्था /	प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा झाली. चर्चेअंती प्रस्तावित खर्च कमी करण्याचे अटीवर सदर प्रकल्प समितीद्वारे मंजूर करण्यात आला.

		<p>आसन व्यवस्था / बायोडिग्रेडेबल प्रसाधनगृह एकूण ६ / १५ हे. क्षेत्राच्या परिघात छायादा व शोभीवंत वृक्षांची लागवड / रोपांना सिंचन करणेसाठी पाणी साठवणुकीसाठी तलाव तयार करणे / इकोफ्रेन्डली gazebo ५ तयार करणे / बोरवेल करून रोपवाटिकेसाठी व रोपांसाठी पाणी तलावात टाकण्यासाठी पाईपलाईन करणे / लेबर शेड / सीड स्टोअर / संरक्षण कुटी / सन २०१८-१९ मध्ये प्रस्तावित – गॅबीयन स्ट्रक्चर तयार करून टेरेसिंग करून झुडुपी वृक्ष लागवड करणे / कचरा कुंडी २० / सौरदिवे ७५० / सूचना फलक व दिशादर्शक फलक / लहान मुलांसाठी खेळणे /विविध प्रकारचे वन्यप्राण्यांचे प्रतिकृती बसविणे / निसर्ग निर्वचन केंद्र / फुलपाखरू उद्यान / कॅक्टस गार्डन / रोझ गार्डन / रेलींग ५००मि. / झाडांसाठी सिंचन व्यवस्था करणे / पाण्याची टाकी तयार करणे / सन २०१९-२० मध्ये प्रस्तावित - ग्रीन जिम साहित्य खरेदी करणे / फायबर मोलडेड हट, तात्पुरती निवासी व्यवस्था / साहसी खेळ साहित्य / घडी पत्रिका / निसर्ग निर्वचन केंद्रासाठी सोलर पॉवर पॅक बसवणे २ केव्ही /निसर्ग प्रशिक्षण ३ व अभ्यास दौरे ३ / क्लोज सर्कीट कॅमेरा / दृकस्त्राव्य साधने खरेदी करणे / बांबु हट.</p>	
--	--	---	--

ठाणे वन वृत्त, ठाणे

१३.३०	<p>रायगड किल्ला जतन संवर्धन व पर्यटन विकासाबाबत – मुख्य</p>	<p>मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), ठाणे यांनी रायगड किल्ल्याचे जतन संवर्धन व पर्यटन विकास करणेकरीता</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली.</p>
-------	---	--	---

	<p>वनसंरक्षक (प्रादेशिक), ठाणे</p>	<p>निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) राज्य योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या कालावधीकरीता ३ वर्षांचा रु.३१०.७४ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखड्यात Check point / murum pathway / widening of pathway / seatings / NIC / Display Panels / Pitching / Toilet / Railings / Steps / Cleaning of Route / Burma Bridge over Nalas / IS N P Pipe / Concrete Sign Boards / Sign Boards for showing information / Borewell / software / solar lights / Drinking water facility / plubing / dustbins / landscaping / Electricity / Training Programme / Marketing Stationary / Rescue Equipments / Walkt-Talky & Maintaince इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.</p>	<p>चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला व सन २०१७.१८ चा चालु बाब प्रस्ताव सादर करण्याचे सूचित केले.</p>
<p>१३.३१</p>	<p>पालघर जिल्हयातील आशेरीगड पर्यटन स्थळ विकास करणे, ता.डहाणू, जि. ठाणे – मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), ठाणे</p>	<p>उपवनसंरक्षक, डहाणू वन विभाग, डहाणू यांनी पालघर जिल्हयातील आशेरीगड पर्यटन स्थळ विकास करणेकरीता राज्यस्तरीय आदिवासी उपयोजनेतर्गत "पर्यटनासाठी वनांचा विकास करणे" या उपयोजनेतर्गत सन २०१६-१७ ते २०२०-२१ या ५ वर्षांचा (२४०६-८६५१) अंतर्गत रु.६१८.५० लक्ष</p>	<p>प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा झाली. चर्चेअंती प्रकल्प समितीद्वारे मंजुर करण्यात आला.</p>

		<p>चा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. यात पुढील प्रमाणे कामे प्रस्तावित केली आहेत:- Erection of Entrance Arch / Construction of Sakav (Overhead Nallas) / Fixation of prefabricated Toilet, wash rooms for ladies and gents tourists at entrance and top on plateau / Land leveling for construction of Nature Information Center of dormitory, vehicle parking stand etc./ Constructions of Nature Information Center & Chain link fencing / Preparations and applying of information boards at various places for publicity depiction & creation of Waril art / Tourist residences in the form of Dormitory two office room & one ticket counter / Vehicle parking stand one unite / Constoruction of RCC bundaras for strengthening of water resources near tourist dormitory and nature information 2 Nos. / Provision for preparation and maintenances of nature trail from Khadkona and Buranpur to top of Asheri Gad / Botanical Garden development at Asheri Gad fort and at Base camp / Preparations of Lotus lake / Providing water supply facilities from Asherigad fort talav and ponds to the bottom level premises / Providing railing & ladder at step slopes while climbing</p>	
--	--	---	--

		and at top of the platen / Provision for pagodas, benches and parkattas for tourist while traveling and at the scenic points and at the top of plateau / Provision for solar system for campus area, nature information center, Dormitories and street light / Preparation of hut made of bamboo and karvis at top fort tourist and staff at night halts/ Restoration of lake and fort / Watch and ward at base station and at Asheri Gad Fort 6 watchman per month for 5 years @ 350 per day (Botanical garden, parking, NIC & Dormitory maintenance, Ticket counter, Fort).	
१३.३२	वाघेश्वरी मंदिर निसर्ग पर्यटन केंद्र सुशोभीकरण – वरवटणे, वनक्षेत्र म्हसळा, वन विभाग रोहा, वनवृत्त ठाणे - मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), ठाणे	उपवनसंरक्षक, रोहा यांनी निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) या जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१६-१७ या चालू वर्षाकरीता वाघेश्वरी मंदिर निसर्ग पर्यटन केंद्र सुशोभीकरण – वरवटणे, वनक्षेत्र म्हसळा, वन विभाग रोहा, वनवृत्त ठाणे रु.५०.०१ लक्षचा सुधारित आराखडा या कार्यालयास सादर करण्यात आलेला आहे. सदर आराखडयात वॉचटावर कॅबीन / वॉचटावर बांधणे / प्रदक्षिणा मार्ग (पिंहर ब्लॉक) / नैसर्गिक पाणवठा दुरुस्ती / नेचर ट्रेल / एम.एस.ग्रील वर्क्स / जांभा दगडाचा रस्ता करणे / चौथऱ्यावर सीन्टेक्स टाकी बसवणे / पार बांधणे / कंपाउंड वालॅ पार्ट / मं दिसा सभोवताल शेड तयार करणे ही कामे प्रस्तावित करण्यात आली आहेत.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.

१३.३३	<p>निसर्ग पर्यटन स्थळ मौजे गो-हे, वनक्षेत्र कंचाड, ता.वाडा - मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), ठाणे</p>	<p>उपवनसंरक्षक, जव्हार वन विभाग, जव्हार यांनी मौजे गो-हे (कोहोज) वनक्षेत्र कंचाड ता.वाडा येथील पर्यटन स्थळाचा जिल्हा वार्षिक योजनेतील बिगर आदिवासी उपयोजना (NTSP) अंतर्गत विकास करणेकरीता सन २०१७-१८ करीता रु.५९.८० लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात मौजे गो-हे पर्यटन केंद्रासाठी प्रस्तावित कामे :- सोलर स्ट्रीट लाईट बसविणे / किचन कॅबिन रूम / किचन साहित्य / पाणी पुरवठा / पाण्याची टाकी ५००० लिटर (फॅब्रीकेटेड प्लॅटफॉर्मसह) पाण्याचा पंप १० एचपी / पाईप लाईन करणे ५०० मीटर लांबी / पाईप लाईन चर खोदणे / पाण्याचा पंप विद्युत कनेक्शन खर्च साहित्यासह (३ फेज कनेक्शन) / विद्युत पुरवठा लाईन टाकणे (MSEB) / फॅब्रीकेट गेट / वॉचमन शेड / मेडीशनल प्लॅट गार्डन / माहिती फलक बसविणे / कचराकुंडया व बेचेंस बसविणे व साहित्य / कौशल्य विकास प्रशिक्षण आयोजन / देखभाल व संरक्षण खर्च.</p>	<p>प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा झाली. चर्चेअंती प्रकल्प समितीद्वारे मंजुर करण्यात आला.</p>
१३.३४	<p>कोहोज किल्ला, पर्यटन विकास कामे करणेसाठी , जव्हार वन विभाग,</p>	<p>जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या एक वर्षचा रु.५२.८० चा आराखडा प्रस्तावित केला आहे. सदर आराखडयात प्रस्तावित कामे:- कोहोज किल्ला येथे नैसर्गिक पायवाट तयार करणे / लोखंडी ब्रीज तयार करणे / ६ सिटर, ४ सिटर (बांबू बेन्चेस) बसविणे / रेलिंग तयार करणे / माहिती केंद्र उभारणे / निरीक्षण मनोरा उभारणे / बांबू पॅगोडा</p>	<p>प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा झाली. चर्चेअंती प्रकल्प समितीद्वारे मंजुर करण्यात आला.</p>

		बसविणे / सोलर लॅम्प बसविणे / रस्त्यावर माहिती फलक, दिशा दर्शक फलक बसविणे.	
पुणे वन वृत्त, पुणे			
१३.३५	यशवंतराव चव्हाण यमाई तलाव, तुळशी वृंदावन वन उद्यान, मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक) पुणे	उपवनसंरक्षक, सोलापूर वन विभाग, सोलापूर यांनी निसर्ग पर्यटन राज्य योजनेतर्गत यशवंतराव चव्हाण यमाई तलाव, तुळशी वृंदावन वन उद्यान हे एक चांगले पर्यटक स्थळ म्हणून विकास व्हावा या करीता सन २०१६-१७ व २०१७-१८ या कालावधीकरीता राज्य योजनेतर्गत रु.४२५.७५ लक्षचा आराखडा या कार्यालयास सादर केलेला आहे. सदर आराखडयात उद्यानातील यमाई तलावामध्ये रिटेनिंग वॉल बांधणे / संरक्षण भींत बांधणे / पादचारी मार्ग बांधणे / रिटेनिंग वॉलजवळ भराव करणे / तुळशी लागवडीसाठी पोयटा माती भरणे / चलचित्र तयार करणे / नकाशे बनविणे पोस्टर तयार करणे / उद्यानामध्ये संगमरवरी मंदिरे कलाकुसरीसह तयार करणे, मुर्त्या बसविणे, / कारंजे तयार करणे / सिंचन व्यवस्था करणे / सेंद्रिय खत खरेदी करणे व पसरविणे १० ट्रॉली / तुळशी वन उद्यान तुळशीची लागवड व देखभाल / शोभीवंत रोपे खरेदी लागवड व देखभाल / फेरोक्रेटचे बाके बसविणे / मंदिरासभोवताल लॉन तयार करणे / आर्च तयार करणे (लोखंडी कमान) / तुळस रोपे व शोभेवंत रोपांसाठी इतर सुक्ष्म अन्नद्रव्य व किटकनाशके खरेदी	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.

		करणे इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहेत.																						
१३.३६	शिवनेरी व इतर किल्ले विकास आराखडा, जुन्नर वन विभाग	<p>राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्ष कालावधीचा रू.५३९.३७ लक्षचा प्रकल्प आराखडा प्रस्तावित करण्यात आला. प्रल्पाची अंदाजित किंमतीचा गोषवारा पुढील प्रमाणे:-</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Sr. No.</th> <th>Trek Route Name</th> <th>Amount in Rs.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Shivneri</td> <td>10979250.00</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Naneghat</td> <td>6715500.00</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Jivdhan</td> <td>11834600.00</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Hadsar</td> <td>12235750.00</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Chavand</td> <td>12172650.00</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Total:-</td> <td>53937750.00</td> </tr> </tbody> </table> <p>सदर रक्कमांच्या खर्चाचा बाबनिहाय सविस्तर तपशिल आखड्यामध्ये देण्यात आला आहे.</p>	Sr. No.	Trek Route Name	Amount in Rs.	1	Shivneri	10979250.00	2	Naneghat	6715500.00	3	Jivdhan	11834600.00	4	Hadsar	12235750.00	5	Chavand	12172650.00		Total:-	53937750.00	<p>श्री. विकेक खांडेकर, मुख्य वनसंरक्षक (प्रादे.), पुणे यांचेद्वारा प्रकल्पाचे सादरीकरण करण्यात आले. प्रकल्पांमध्ये दुकानांसाठी व पार्कींगसाठी जागा निश्चित करावी. सादरीकरणानुसार समितीने प्रकल्पाबाबत समाधान व्यक्त केले व वरीलप्रमाणे किंचीत सुधारणांचे अटीवर प्रकल्पास समितीने मंजुरी दिली.</p>
Sr. No.	Trek Route Name	Amount in Rs.																						
1	Shivneri	10979250.00																						
2	Naneghat	6715500.00																						
3	Jivdhan	11834600.00																						
4	Hadsar	12235750.00																						
5	Chavand	12172650.00																						
	Total:-	53937750.00																						
यवतमाळ प्रादेशिक वनवृत्त, यवतमाळ																								
१३.३७	संत सेवालाल महाराज समाधि स्थळ, पोहरादेवी, ता.मानोरा, जिल्हा वाशिम	<p>राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०२०-२१ या ६ वर्षांचा रू.८२९.५० लक्षचा सुधारित नवीन कामांचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजूर केला.</p>																					
१३.३८	वडगांव जांब फॉरेस्ट पार्क, ता.बोरगांव, यवतमाळ वन विभाग	<p>राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षांचा रू.३१३.७५ लक्षचा सुधारित नवीन कामांचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.</p>	<p>सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर</p>																					

			प्रकल्प समितीने मंजुर केला.
१३.३९	श्री महालक्ष्मी देवस्थान देऊळगांव (वडसा) दारव्हा, यवतमाळ वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षाचा रू.१३९.५० लक्षचा सुधारित नवीन कामांचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.
१३.४०	सत मुंगसाजी महाराज देवस्थान, धामनगांव देव, ता.दारव्हा, यवतमाळ वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षाचा रू.९५.५० लक्षचा सुधारित नवीन कामांचा प्रकल्प आराखडा, सन २०१७-१८ ची अतिरिक्त कामे प्रस्तावित करून सादर केला.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.
१३.४१	चंदन पार्क, यवतमाळ वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षाचा रू.९०.१६ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.४२	मौजे भवानी टेकडी, ता.दिग्रस, निसर्ग पर्यटन विकास प्रकल्प, उपवनसंरक्षक, पुसद	जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ या १ वर्षाचा रू.४१६.२५ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला. रू.१२३.४६ लक्षची कामे झालेली आहेत व २९२.७९ लक्षची कामे करावयाची आहेत. यासाठी DPDC कडून निधी उपलब्ध होणार आहे. प्रकल्पास कार्यकारी समितीची मंजूरी हवी आहे.	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. चर्चेअंती सदर प्रकल्प समितीने मंजुर केला.
१३.४३	मोहर्ली कोलारा, उत्तर चंद्रपूर प्रदेश, वन विकास महामंडळ, चंद्रपूर	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ या १ वर्षाचा रू.५०४४.९७ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला. प्रकल्प आराखड्यामध्ये Eco-resort Moharli च्या करिता पुढील प्रमाणे वित्तीय प्रस्ताव प्रस्तावित केला आहे:-	सदर प्रकल्प आराखड्याचे सादरीकरण श्री जे.पी. त्रिपाठी, प्रादेशिक व्यवस्थापक, उत्तर चंद्रपूर प्रदेश यांनी केले. सविस्तर चर्चा करण्यात आली.

Eco-resort Moharli			
अ. क्र.	कार्यविधि	एकूण प्रमाण	प्रस्तावित निधी (रु.)
Eco-Tourism Centre			
1.	Buildings	12	6,60,00,000
2.	Furniture / Finishes	12	5,28,00,000
3.	Plant & Equipment	-	2,97,00,000
4.	Site Development	-	5,08,50,000
Eco Lodge			
1.	Buildings	62	4,38,75,000
2.	Furniture / Finishes	62	3,33,00,000
3.	Plant & Equipment	-	1,73,64,375
4.	Site Development	-	1,25,00,000
Eco-resort Kolara			
अ. क्र.	कार्यविधि	एकूण प्रमाण	प्रस्तावित निधी (रु.)
Eco-Tourism Centre			
1.	Buildings	9	3,30,00,000
2.	Furniture / Finishes	9	3,60,00,000
3.	Plant & Equipment	-	1,72,50,000
4.	Site Development	-	3,08,50,000
Eco Lodge			
1.	Buildings	47	3,22,50,000
2.	Furniture / Finishes	47	2,49,00,000
3.	Plant & Equipment	-	1,28,58,570
4.	Site	-	1,10,00,000

नागरी कामे (Civil Works) यावर बराच खर्च प्रस्तावित केलेला दिसतो. Financial Outlay कमी करण्याचे अटीवर समितीद्वारा सदर प्रकल्पास मंजूरी देण्यात आली.

		Develop- ment		
ABSTRACT OF FINANCIAL PROPOSAL				
	Sr. No.	Items	Moharli (Rs. in lakhs)	Kolara (Rs. in lakhs)
	(1)	Eco-tourism Centre	1993.50	1171.00
	(2)	Eco Lodge	1070.39	810.08
	TOTAL:-		3063.89	1981.08
	GRAND TOTAL :-			5044.97

सामाजिक वनीकरण अंतर्गत प्रकल्प आराखडे.

१३.४४	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मदलाबाद, अमरावती विभाग – वनसंरक्षक, अमरावती	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ या ४ वर्षांचा रु.२७५.७३ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.४५	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, उपातखेडा, अमरावती विभाग – वनसंरक्षक, अमरावती	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ या ४ वर्षांचा रु.२७२.५० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.४६	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, पिंपळखुटा, बुलढाणा विभाग – वनसंरक्षक, अमरावती	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या ३ वर्षांचा रु.१००.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.४७	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, जनुना, अमरावती विभाग –	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या ३ वर्षांचा रु.११०.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.

	वनसंरक्षक, अमरावती		
१३.४८	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे जंगोबाई देवस्थान, पाढरकवडा, ता.केळापूर – मुवस, यवतमाळ	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षांचा रु.४८१.५४ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.४९	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे जोधळणी, ता.कळंब – मुवस, यवतमाळ	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ या ४ वर्षांचा रु.१०५.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.५०	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे आमवन, ता.उमरखेड – मुवस, यवतमाळ	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या ३ वर्षांचा रु.१२२.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.५१	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे कुरुम ता.मुर्तिजापूर – सा. व. अकोला विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१९-२० या ५ वर्षांचा रु.४७८.८२ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.५२	स्व. उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे वाशीबा, ता.अकोला – सा. व. अकोला विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१९-२० या ५ वर्षांचा रु.२५४.४५ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.५३	वनेत्तर क्षेत्रावरील पानस्थळ जमिनीवर जैवविविधतेचे व्यवस्थापन, स्थळ- आखातवाडा, ता.अकोला –सा. व.	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१९-२० या ५ वर्षांचा रु.१२९.७४ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.

	अकोला विभाग		
१३.५४	स्व.उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे- तपोवन (मसलाखुर्द), ता.मालेगांव, वाशिम विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या ३ वर्षांचा रु.१०२.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.
१३.५५	स्व.उत्तमराव पाटील जैवविविधता व निसर्ग संवर्धन केंद्र, मौजे- जामनगर (जनुना), ता.कारंजा - सा.व. वाशिम विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या ३ वर्षांचा रु.९०.०९ लक्षचा प्रकल्प आराखडा सादर केला.	समितीद्वारा प्रस्ताव मंजुर करण्यात आला.

कार्यकारी समितीच्या सभेत नामंजूर झालेले निसर्ग पर्यटन आराखडे

अ.क्र.	प्रकल्प आराखड्याचे नांव	झालेली चर्चा	घेतलेले निर्णय
मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक), अमरावती			
१.	आमनेर निसर्ग पर्यटन केंद्र, वनपरिक्षेत्र वरुड, अमरावती वन विभाग.	उपवनसंरक्षक, अमरावती विभाग, अमरावती यांनी निसर्ग पर्यटन (२४०६- २२९५) या राज्य योजनेतर्गत सन २०१६- १७ या एक वर्षासाठी अमरावती वन विभागातर्गत वरुड परिक्षेत्रातील आमनेर येथे निसर्ग पर्यटन केंद्र, आमनेर विकसित करणेकरीता रु.१४७.०० लक्षचा आराखडा महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ तर्फे या कार्यालयास सादर करण्यात आलेला आहे सदर आराखड्यात प्रवेशद्वार / आवार भीत / निरीक्षण मनोरा /	सदर प्रकल्पाचे सादरीकरण व चर्चा करण्यात आली. सदर प्रस्ताव Campa कडेही सादर करण्यात आला. त्याचे मंजुरीसाठी १-२ वर्षे वाट बघा. तसेच कोणती कामे किती निधीची

		पगोडा / सुरक्षाकुटी /निसर्ग पाऊलवाट / मुख्य निरीक्षण पथ / सौर उर्जावरील दिवे / बालोदयान निर्मिती / खेळणी खरेदी / खुले व्यायाम साहित्य / बोर्ड तयार करणे / पाणी पुरवठा इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.	कुणाकडून मंजूर करून घ्यावयाची ते प्रथम निश्चित करा व बाबनिहाय सुधारित प्रस्ताव सादर करावा. प्रस्ताव नामंजूर करण्यात आला.
२.	धनोडी ग्रामपंचायत अंतर्गत वरुड शहर निसर्ग पर्यटन केंद्र, अमरावती वन विभाग.	उपवनसंरक्षक, अमरावती विभाग, अमरावती यांनी अमरावती वन विभागातर्गत निसर्ग पर्यटन (२४०६-२२९५) या राज्य योजनेतर्गत वरुड परिक्षेत्रातील धनोडी वनजमिनीवर वरुड शहर वासियांसाठी व धनोडी परिसरातील पर्यटकांसाठी धनोडी निसर्ग पर्यटन केंद्र, धनोडी हे विकसित करणेकरीता सन २०१६-१७ या चालू वर्षी विकास कामे करण्याकरीता रु.७७.०० लक्ष चा आराखडा महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळातर्फे या कार्यालयास सादर करण्यात आलेला आहे . सदर आराखडयात प्रवेशद्वार व वाहनस्थळ / विविध प्रजाती उंच रोपे व बांबु सिंचीत रोपवन /निसर्ग पर्यटन केंद्रामध्ये विद्युत पुरवठा / निसर्ग पाऊलवाट / बालोद्यान / वनऔषधी माहिती केंद्र / निसर्ग परिसर परिचर केंद्र / निरीक्षण मनोरे / पॅगोडे / वन्यप्राण्यांच्या प्रतिमा / सुरक्षा कुटी / रस्ते / सौरउर्जा पथदिवे इत्यादी कामे प्रस्तावित करण्यात आलेली आहे.	सदर प्रस्तावावर चर्चा होवुन हा प्रकल्प वनक्षेत्राबाहेरील असल्यामुळे तो नामंजूर करण्यात आला.
गडचिरोली प्रादेशिक वनवृत्त			
३.	वर्धम फॉसिल पार्क, सिरोंचा वन विभाग –	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१६-१७ ते २०२०-२१ या ५ वर्षांचा रु.१६१.२२	सदर प्रकल्प आराखडा यापूर्वीच

		लक्षचा प्रकल्प आराखडा.	मंजुर असल्याने चर्चेत घेण्यात आला नाही.
४.	ग्लोरी ऑफ फॉरेस्ट आलापल्ली, आलापल्ली वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या ३ वर्षांचा रु.३४८.५९ लक्षचा प्रकल्प आराखडा.	सदर प्रकल्पाच्या कामांचा दुसऱ्या आराखड्यामध्ये समावेश केल्यामुळे हा आराखडा वगळण्यात आला.
नागपूर प्रादेशिक वनवृत्त			
५.	पिटेझरी निसर्ग पर्यटन केंद्र, भंडारा वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१६-१७ या १ वर्षांचा रु.४९८.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा.	संबंधित अधिकाऱ्यांचे अनुपस्थितीमुळे सादरीकरणअभावी सदर प्रकल्प आराखड्यावर चर्चा झाली नाही.
६.	साकोली नेचर सायन्स पार्क, भंडारा वन विभाग	राज्यस्तरिय योजनेतर्गत सन २०१६-१७ ते २०१७-१८ या २ वर्षांचा रु.१२७५.०० लक्षचा प्रकल्प आराखडा.	संबंधित अधिकाऱ्यांचे अनुपस्थितीमुळे सादरीकरणअभावी सदर प्रकल्प आराखड्यावर चर्चा झाली नाही.
ठाणे प्रादेशिक वनवृत्त			
७.	काशिद निसर्ग पर्यटन केंद्र सुशोभीकरण, रोहा वन विभाग	जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत सन २०१५-१६ ते २०१६-१७ या २ वर्षांचा रु.१११.६१ लक्षचा प्रकल्प आराखडा.	समितीद्वारा चर्चा झालेली नाही.
८.	श्री. बागेश्वरी देवी निसर्ग पर्यटन केंद्र, ता.मुरबाड (पूर्व), ठाणे वन विभाग	जिल्हास्तरिय योजनेतर्गत निसर्ग पर्यटन स्थळाचा विकास करणे सन २०१६-१७ या १ वर्षाकरीता रु.१२१.५८ लक्षचा आराखडा.	समितीद्वारा चर्चा झालेली नाही.

प्रकल्पाचा मूळ हेतू साधण्याकरिता कार्यकारी समिती सदस्यांनी केलेल्या सर्वसाधारण सूचना :-

१. निसर्ग पर्यटन प्रकल्पांमध्ये शक्यतो सिमेंटच्या कमी वापरावर व नैसर्गिक वस्तुंच्या जास्त वापरावर भर द्यावा.
२. ॲप्रोच रोड चांगले व्हावेत.
३. प्रकल्पामध्ये Eco-friendly बाबी उपयोगात आणाव्या. बांबुंचा जास्तीत जास्त वापर करावा.
४. प्रकल्पामध्ये Solar energy च्या वापरावर भर देण्यात यावा.
५. स्थानिक लोकांना रोजगार उपलब्ध करून देण्यात यावा.
६. मध गोळा करणे, फळांची दुकाने, रोपवाटीका उत्पादन, स्थानिक लोकाद्वारा निर्मित वस्तुची दुकाने व बुरडांद्वारे निर्मित बांबु उत्पादने या सर्व निसर्ग उत्पादित वस्तुची दुकाने लावण्याची सोय उपलब्ध करून देण्यात यावी आणि त्यांचे मार्केटींगवर भर द्यावा.
७. प्रकल्पामध्ये स्थानिक संस्कृतिचा (Culture) अंतर्भाव करावा.

शेवटी श्री.आर. के. वानखडे, वनसंरक्षक, सामाजिक वनीकरण, मेळघाट यांनी समितीस अवगत केले की, त्यांचेद्वारा त्यांचे क्षेत्रातील प्रत्येक जिल्ह्यात प्रत्येकी २ प्रकल्प प्रमाणे एकूण १० प्रकल्प राबविण्याचे प्रस्तावित आहे. प्रत्येक प्रकल्प रु. दोन कोटीचा आहे. यामध्ये पिण्याचे पाणी, विश्राम गृह व फेसिंग ही कामे प्रामुख्याने प्रस्तावित आहेत. सदर प्रकल्प ग्रामिण किंवा तहसिल क्षेत्रात घेतले आहे. ह्या प्रकल्पांमध्ये ७० टक्के जैविक व ३० टक्के recreational area प्रस्तावित आहे. पंचवटी वन काढुन स्थानिक नैसर्गिक वनाला विकसीत करताहोत. ह्या प्रकल्पाचा मुख्य उद्देश स्थानिक लोकांमध्ये वनांबद्दल जागृति निर्माण करणे हा आहे. प्रकल्पाचा व्यापारिक (Commercial) हेतू नाही. एकूण रु.८.०० कोटीच्या निधीची मागणी राहिल.

सरतेशेवटी समिती सदस्य-सचिव यांनी सूचना दिल्या की, सर्व स्व. उत्तमराव पाटील प्रकल्प आराखड्यांना आणि सामाजिक वनीकरणाचे सर्व कामांना कार्यकारी समितीची मान्यता असणे आवश्यक आहे. त्यामुळे राहिलेले प्रकल्प आराखडे / कामे यांना पुढच्या कार्यकारी समितीच्या सभेमध्ये मंजूरी घेणे गरजेचे आहे.

अंतिमतः सदस्य-सचिवांनी उपस्थितांचे आभार मानले व मा. अध्यक्षांचे परवानगीने सभेची सांगता करण्यात आली.

सदस्य-सचिव
कार्यकारी समिती,

तथा

व्यवस्थापकीय संचालक,
महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर

परिशिष्ट - १

दिनांक २८ जुलै, २०१७ रोजी संपन्न झालेल्या

महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळाच्या कार्यकारी समितीच्या चतुर्थ बैठकीमध्ये

उपस्थितांची यादी

अ.क्र.	अधिकार्यांचे नांव	समितीमधील पद	पदनाम
१.	श्री. श्री भगवान	अध्यक्ष	प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
२.	श्री. अ. कु. मिश्रा	सदस्य	प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
३.	श्री. यु. के. अग्रवाल	सदस्य	व्यवस्थापकीय संचालक, वन विकास महामंडळ महाराष्ट्र मर्या., नागपूर
४.	श्री. नितीन कोकोडकर	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
५.	डॉ. एस. एच. पाटील	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (कॅम्पा), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
६.	डॉ. एन. रामबाबु	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पूर्व, नागपूर
७.	श्री. एम. के. राव	सदस्य	अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव) पश्चिम, बोरीवली, मुंबई
८.	श्री. संजय करकरे	सदस्य	सहाय्यक संचालक, बी.एन.एच.एस.बी.-१, वंदना अपार्टमेंट, रामदासपेठ, नागपूर
९.	प्रो. निशी के. मुखर्जी	सदस्य	४६, रामदासपेठ, लोकमत बिल्डींग जवळ, नागपूर - ४४० ०१०
१०.	श्री. दिलीप आर.चिंचमलातपुरे	सदस्य	नयनतारा-२८, अद्यापक लेआऊट, जोग हॉस्पिटॅलिटीचे जवळ, मंगलमुर्ती चौक, रिंग रोड, नागपूर-४४००३६.
११.	श्री. महीप गुप्ता	सदस्य-सचिव	व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र निसर्ग पर्यटन विकास मंडळ, नागपूर

